

NYELV *VILÁG*

23

2020

NYELV VILÁG

A BUDAPESTI GAZDASÁGI EGYETEM
IDEGEN NYELVI ÉS KOMMUNIKÁCIÓS INTÉZETÉNEK
SZAKMAI KIADVÁNYA

23

2020

Szerkesztőbizottság

Barthalos Judit, Dr. Hegedüs Gyula, Hukné Dr. Kiss Szilvia,
Karl Nikoletta, Dr. Kéri András, Szendrői Ildikó

Alapító-főszerkesztő

Dr. Kéri András (2004–)

Technikai szerkesztő

Deák Gabriella

Szerkesztőség címe:

1054 Budapest, Alkotmány u. 9-11.

ISSN 1786-0636

Felelős kiadó: Dr. Szegedi Krisztina

Készült a BGE Külkereskedelmi Kar házi nyomdájában.

Teleki Mihály titka. Egy 17. századi kódolt üzenet feltörése

DR. HEGEDÜS GYULA

KVIK

Teleki Mihály (1634–1690) erdélyi kancellár és főgenerális fontos szerepet játszott az Erdélyi Fejedelemségben Apafi Mihály uralkodása idején. A korszak egyik legbefolyásosabb politikusaként igyekezett Erdély érdekeit képviselni a két nagyhatalom, az Oszmán Birodalom és a Habsburg Birodalom szorításában. Ebben az időszakban a „Tündérkert” már túl volt fénykorán, az 1650-es és 1660-as évek fordulóján hosszú ideig véres harcok folytak Erdélyben. 1672 óta zajlott a Királyi Magyarország keleti vármegyéiben a felső-magyarországi felkelés, melybe egy kisebb csapattal Teleki Mihály is beavatkozott. 1675 áprilisában Fogarason traktát, azaz egyezményt írtak alá XIV. Lajos francia király, III. Sobieski János lengyel király és Apafi Mihály erdélyi fejedelem képviselői. A megállapodás értelmében XIV. Lajos ígéretet tett arra, hogy pénzzel és lengyel dragonyosokkal támogatja a felső-magyarországi felkelőket, Apafi pedig hadsereget küld a felkelők megerősítésére Teleki Mihály vezetésével, amihez megszerzi a Porta engedélyét. 1676 őszén Erdély készen állt arra, hogy hadjáratot indítson a Királyi Magyarország területére, az ekkor már Thököly Imre által vezetett „bujdosók” megerősítésére. A hadjáratot Teleki vezette volna, de időközben Isztambulban új nagyvezír (Kara Musztafa) került hatalomra, aki ellenezte a hadjáratot, ráadásul a francia támogatás ügye is egyre bizonytalanabbá vált. Időközben az erdélyi főurak két pártra szakadva egymás ellen fordultak, mert többen nem értettek egyet azzal, hogy Erdély a török engedélye nélkül francia-lengyel szövetséggel a Királyi Magyarország ellen támadjon. Végül azonban a háborús párt kerekedett felül, Telekivel az élén. 1677 végén mindenki a háborúra készült, a Habsburgok csapatokat küldtek Felső-Magyarországra Thökölyék ellen, a „bujdosók”-hoz francia tisztek érkeztek, és az erdélyiek is hadsereget állítottak fel. A hadjárat azonban csak hónapokkal később, 1678. júniusában indult el, amikor is Thököly „bujdosói” (vagy ahogy később nevezték őket: kurucái), felső-magyarországi végvári katonák, valamint francia, lengyel és erdélyi csapatok indultak a Királyi Magyarország ellen Teleki Mihály fővezérsége alatt.¹⁵ Ezekben a zavaros időkben, még a hadjárat megindulása előtt íródott az a levél, melynek titkait megpróbáljuk most feltárni.¹⁶

Teleki levelezését nyolc kötetben adta ki a Magyar Történelmi Társulat 1905 és 1926 között. A levelek egy része családtagoknak, más része politikusoknak íródott, és valóságos kincseshányát jelentenek a korszak kutatói számára, hiszen rengeteg információt tartalmaznak a kor politikai viszonyairól, társadalmáról, gazdaságáról, kultúrájáról. Néhány levélben a szavak között hosszabb-rövidebb számsorokat találhatunk. A titkosírások megoldásával a kötetek kiadói sem boldogultak, vagy talán nem is próbálkoztak. Az egyik titkosított szöveget a jelen cikk szerzője fejtette meg és publikálta egy internetes blogon.¹⁷

1678 januárjában Teleki Mihály küldött egy rövid, nagyrészt kódolt levelet Rhédey Ferencnek.¹⁸ (Aki nem azonos azzal a Rhédey Ferencel, aki 1657-58-ban rövid ideig Erdély fejedelme volt.) A levél másolatát megőrizték a kancellár leveleskönyvében, és ez alapján készült a szövegkiadás.¹⁹ Az

¹⁵ Makkai–Szász (1986: 858-865). Lásd még Trócsányi (1972).

¹⁶ A kódfejtéshez Láng Benedek művei adnak kiváló kiindulópontot: Láng (2011); Láng (2015).

¹⁷ https://kripto.blog.hu/2016/03/12/mit_irt_teleki_mihaly_szechy_marianak_1666_juliusaban

¹⁸ Rhédey Ferenc (? – 1684): erdélyi főnemes. Apafi Mihály alatt fejedelmi tanácsos, Kolozsvár kapitánya és udvarhelyszéki főkirálybíró, 1670-ben portai követ.

¹⁹ Gergely (1926: 40)

üzenetnek csupán az első és az utolsó mondata olvasható kódolatlan formában, valamint egy rövid zárójeles megjegyzés a közepe táján. A levél többi részét 1 és 79 közötti számok alkotják:

Igen elfelejte Kegyelmed Lelkem Bátyám az lelked üdvösségére kérlek, tudósítson. 35. 15. 20. 23. 40. 4. 50. 18. 50. 34. 10. 16. 13. 22. 28. 1. 20. 19. 20. 18. 12. 20. 10. 19. 8. 10. 18. 15. 10. 25. 19. 10. 15, 10. 33. 12. 10. 33. 34. 20. 9. 12. 20. 7. 10. 13. 10. 5. 10. 16. 18. 10. 28. 34. 16. 20. 27. 28. 20. 28. 19. 20. 70. 19. 10. 16. 34. 30 16. 28. 10. 23. 20. 26. 15. 30. 28. 23. 50. 19. 33. 10. 16. (azt akár én is adnék, a mit adhatnék) 13. 30. 27. 20. 8. 20. 16. 10. 16. 34. 30. 12. 20. 28. 19. 20. 15. 65. 66. 35. 40. 25. 20. 15. 10. 16. 18. 10. 13. 10. 15. 18. 50. 19. 28. 13. 20. 25. 75. 79. 16. 10. 16. 15. 10. 25. 15. 22. 28. 50. 50. 5. 10. 13. 10. 19. 28. 40. 5. 30. 26. 50. 3. 20. 10. 26. 15. 14. 27. 22. 18. 35. 50. 26. 28. 10. 19. 25. 10. 16. 10. 34. 10. 16. 10. 28. 18. 20. 26. 19. 10. 18. 16. 20. 29. 18. 20. 8. 20. 18. 7. 30. 25. 5. 50. 28. 30. 18. 44. 44. 30. 16. 34. 20. 26. 34. 20. 19. 10. 16. 10. 8. 10. 28. 10. 18. 37. 26. 30. 12. 20. 26. 10. 19. 15. 50. 19. 10. 15. 15. 50. 19. 10. 18. 18. 30. 19. 5. 30. 18. 68. 10. 16. 18. 10. 13. 10. iránt is kérem, tudósítson. Az dolgokat az Naláczi uram leveléből megérti. Isten éltesse Kegyelmedet. 23. Januarii 1678.

A korábban megfejtett Teleki-levél alapján összeállított „kulcs” ehhez a szöveghez nem használható. A levélíró egy másik *clavist*, azaz kódtáblát használt. Abban azonban szinte biztosak lehetünk, hogy ez a kód is ún. monoalfabetikus kód, melyben minden egyes betű egy jelnek (ez esetben számnak) felel meg. Így a betűk gyakoriságát ismerve, elvileg nem nagyon nehéz feltörni ezeket a titkosított szövegeket. A viszonylag egyszerű kód ellenére a kódfejtő több nehézséggel is szembesül a dekódolás során. A korabeli hasonló szövegek számos rövidítést tartalmaznak, a személyek, helységnevek helyett is kódokat használnak, melyeket egykorú kódtábla nélkül képtelenség feltörni. Ezenkívül a kódolás során igen gyakran hibákat is vétettek, sőt szövegkiadás esetében az is előfordulhat, hogy egy-egy számot tévesen írtak át a kötet szerkesztői. A mai olvasónak külön nehézséget okoz a következtelen helyesírás, a gyakran fonetikusán leírt szavak, a számos latin, német, sőt néha török szó, illetve a 17. század óta elfelejtett vagy jelentésmódosuláson átment magyar szavak, kifejezések dekódolása és megértése.

A kód feltörése a karakterek megszámlálásával kezdődik. Közismert, hogy minden nyelvnek megvan a rá jellemző karakterkészlete. A magyar nyelvben a leggyakoribb magánhangzó az „e” és az „a”, a leggyakoribb mássalhangzók pedig a „t”, az „l”, az „s” és a „k”. Egy 10 000 betűs, 20. század végi újságnyelvi szöveg alapján készült táblázat a következő sorrendet állította fel a mai nyomtatott magyar nyelv betűgyakoriságáról:²⁰

karakter	gyakoriság (%)	karakter	gyakoriság (%)	karakter	gyakoriság (%)
E	14,26	N	5,47	D	1,79
A	11,55	Z	4,79	H	1,68
T	7,35	R	3,76	V	1,66
O	6,87	M	3,65	P	1,09
L	6,23	G	3,22	J	1,05
S	5,89	U	2,47	F	0,94
K	5,84	B	2,38	C	0,63
I	5,48	Y	1,92	X	0,02

²⁰ Fülöp (1996: 133)

A mai magyar nyelv statisztikáját azonban óvatosan kell használnunk egy koraujkori szöveg vizsgálatakor, hiszen a helyesírás és a szóhasználat is sokat változott az elmúlt évszázadokban. Például a 20. század előtti szövegekben jóval magasabb volt a maihoz képest a „z” betű aránya, mert a mai „c” betűt „cz”-nek írták.

A Teleki-level karaktereinek gyakoriságát az alábbi táblázat mutatja. A karakterszámlálás során érdemes figyelni egyes karakterek jellegzetességeire. Fontos lehet például, hogy mely karakterek állnak rendszerint a mondatok és szavak elején, illetve végén. (Ez a kód nem jelöli a szóhatárokat, ezért csak a zárójel előtt, illetve a betűkkel kiírt szöveg előtt álló karakterről gyanítható, hogy egy szó utolsó karaktere.) A párosával előforduló karakterek lehetséges, hogy hosszú mássalhangzókat jelölnek (pl. ’ettem’), de ebben egyáltalán nem lehetünk biztosak (pl. ’leesik’), különösen akkor, ha a szövegben nincsenek szóhatárok. Arra is érdemes figyelni, ha egy betű mindig egy másik betű után áll. Ezek alapján elkészülhet az első táblázatunk:

sorszám	kód	gyakoriság	megjegyzés
1.	10	39	
2.	20	24	
3.	16	17	1 szóvég
4.	18	17	1 dupla
5.	19	16	
6.	28	14	
7.	15	13	1 dupla
8.	30	11	
9.	50	11	1 dupla
10.	13	8	
11.	26	8	
12.	34	8	
13.	25	6	
14.	5	5	
15.	12	5	utána 20
16.	8	4	
17.	22	3	
18.	23	3	
19.	27	3	

sorszám	kód	gyakoriság	megjegyzés
20.	33	3	
21.	35	3	
22.	40	3	
23.	7	2	
24.	44	2	1 dupla
25.	1	1	
26.	3	1	
27.	4	1	
28.	9	1	
29.	14	1	
30.	29	1	
31.	37	1	
32.	65	1	
33.	66	1	
34.	68	1	
35.	70	1	
36.	75	1	
37.	79	1	

Összesen 37 különböző karaktert találunk a szövegben. Ez a szám jóval több, mint a 28 betűből álló latin ábécé, de kevesebb, mint a mai, 44 betűs magyar ábécé. A 17. században általában latin ábécét használtak a titkosírások esetében, tehát itt vagy arról van szó, hogy ebben a kódtáblában külön karakterként szerepeltek egyes magyar betűk (pl. á, ö, ü, gy, ny stb.), vagy pedig a kódfejtők megzavarására jelentéssel nem bíró kódokat, ún. nullításokat is beírtak a szövegbe.

A következő lépés az ismétlődő karaktorsorok felderítése. Az aláhúzott számsorok legalább kétszer fordulnak elő a szövegben, a félkövérrel kiemelt ismétlődő karaktorsor pedig igen sokat ígérő, hiszen hat karakterből áll:

Igen elfelejte Kegyelmed Lelkem Bátyám az lelked üdvösségére kérlek, tudósítson. 35. 15. 20. 23. 40. 4. 50. 18. 50. 34. 10. 16. 13. 22. 28. 1. 20. 19. 20. 18. 12. 20. 10. 19. 8. 10. 18. 15. 10. 25. 19. 10. 15, 10. 33. 12. 10. 33. 34. 20. 9. 12. 20. 7. 10. 13. 10. 5. 10. 16. 18. 10. 28. 34. 16. 20. 27. 28. 20. 28.

19. 20. 70. 19. 10. 16. 34. 30. 16. 28. 10. 23. 20. 26. 15. 30. 28. 23. 50. 19. 33. 10. 16. (azt akár én is adnék, a mit adhatnék) 13. 30. 27. 20. 8. 20. 16. 10. 16. 34. 30. 12. 20. 28. 19. 20. 15. 65. 66. 35. 40. 25. 20. 15. 10. 16. 18. 10. 13. 10. 15. 18. 50. 19. 28. 13. 20. 25. 75. 79. 16. 10. 16. 15. 10. 25. 15. 22. 28. 50. 50. 5. 10. 13. 10. 19. 28. 40. 5. 30. 26. 50. 3. 20. 10. 26. 15. 14. 27. 22. 18. 35. 50. 26. 28. 10. 19. 25. 10. 16. 10. 34. 10. 16. 10. 28. 18. 20. 26. 19. 10. 18. 16. 20. 29. 18. 20. 8. 20. 18. 7. 30. 25. 5. 50. 28. 30. 18. 44. 44. 30. 16. 34. 20. 26. 34. 20. 19. 10. 16. 10. 8. 10. 28. 10. 18. 37. 26. 30. 12. 20. 26. 10. 19. 15. 50. 19. 10. 15. 15. 50. 19. 10. 18. 18. 30. 19. 5. 30. 18. 68. 10. 16. 18. 10. 13. 10. iránt is kérem, tudósítson.

Ezek után érdemes nekilátni a behelyettesítésnek. Nem nagyon tévedhetünk, ha azt feltételezzük, hogy a leggyakrabban előforduló szám, a 10-es az E (és az É) betűt jelöli, a második leggyakoribb, a 20-as pedig az A-t és Á-t. Ha a számokat kicseréljük a megfelelő betűkre, már kirajzolódik valamilyen mintázat. Például biztosak lehetünk abban, hogy a 13-as és a 16-os mássalhangzó lesz, mert többször is két magánhangzó között fordulnak elő. Ráadásul a 16-os szóvégi mássalhangzó, így igen valószínű, hogy ez lesz a K betűnk. Ha a 16-os szám a K-t jelöli (vagy más mássalhangzót), akkor az 50-es minden bizonnyal szintén magánhangzó lesz. És így már az is feltűnhet, hogy az eddig azonosított (legalábbis azonosítani vélt) magánhangzók kódjai a 10, a 20 és az 50, mely alapján feltételezhetjük, hogy a 30 és a 40 szintén magánhangzót jelöl majd. 30-asból és 50-esből 11-11 darabot találunk a szövegben, így a magyar karakterek gyakorisága alapján az egyik lesz az O (Ó, Ö, Ő), a másik pedig az I (Í). A 40 így nem lehet más, csak az U (Ú, Ü, Ű, esetleg még V és W is). Ha beírjuk ezeket a magánhangzókat, valamint a K betűt, láthatjuk, hogy 19-es szám is biztosan mássalhangzót jelöl. Próbálkozzunk a gyakorisági tábla alapján a T betűvel. A következő eredményt kapjuk:

35. 15. A. 23. U. 4. O. K. O. 34. E. 16. 13. 22. 28. 1. A. T. A. K. 12. A. E. T. 8. E. K. 15. E. 25. T. E. 15. E. 33. 12. E. 33. 34. A. 0. 12. A. 7. E. 13. E. 5. E. 16. K. E. 28. 34. 16. A. 27. 28. A. 28. T. A. 70. T. E. 16. 34. I. 16. 28. E. 23. A. 26. 15. I. 28. 23. O. T. 33. E. 16. (azt akár én is adnék, a mit adhatnék) 13. I. 27. A. 8. A. 16. E. 16. 34. I. 12. A. 28. T. A. 15. 65. 66. 35. U. 25. A. 15. E. 16. K. E. 13. E. 15. K. O. T. 28. 13. A. 25. 75. 70. 16. E. 16. 15. E. 25. 15. 22. 28. O. O. 5. E. 13. E. T. 28. U. 5. I. 26. O. 3. A. E. 26. 15. 14. 27. 22. K. 35. O. 26. 28. E. T. 25. E. 16. E. 34. E. 16. E. 28. K. A. 26. T. E. K. 16. A. 20. K. A. 8. A. K. 7. I. 25. 5. O. 28. I. K. 44. 44. I. 16. 34. A. 26. 34. A. T. E. 16. E. 8. E. 28. E. K. 37. 26. I. 12. A. 26. E. T. 15. O. T. E. 15. 15. O. T. E. K. K. I. T. 5. I. K. 68. E. 16. K. E. 13. E. iránt is kérem, tudósítson.

Sajnos ez egyáltalán nem tűnik magyar szövegnek. Nézzük meg, mit ronthattunk el! A szöveg második felében két O betű került egymás mellé. Ez nem túl valószínű. Érdemes talán megcserélni az O és az I betűket. Ezenkívül ezen a ponton célszerű olyan szavakat keresni a szövegben, melyeket gyakran használtak a korszakban. Ilyen volt az „uram” szó, melyet szinte mindig kiírtak a személynevek után még az ilyen kódolt levelekben is. A levél közepe táján találunk is egy U és egy A betűt, közöttük pedig egy viszonylag gyakori számot. Tétélezzük fel tehát, hogy a 25-ös lesz az R, a 15-ös pedig az M betű:

35. M. A. 23. U. 4. I. K. I. 34. E. 16. 13. 22. 28. 1. A. T. A. K. 12. A. E. T. 8. E. K. M. E. R. T. E. M. E. 33. 12. E. 33. 34. A. 0. 12. A. 7. E. 13. E. 5. E. 16. K. E. 28. 34. 16. A. 27. 28. A. 28. T. A. 70. T. E. 16. 34. O. 16. 28. E. 23. A. 26. M. O. 28. 23. I. T. 33. E. 16. (azt akár én is adnék, a mit adhatnék) 13. O. 27. A. 8. A. 16. E. 16. 34. O. 12. A. 28. T. A. M. 65. 66. 35. U. R. A. M. E. 16. K. E. 13. E. M. K. I. T. 28. 13. A. R. 75. 70. 16. E. 16. M. E. R. M. 22. 28. I. I. 5. E. 13. E. T. 28. U.

5. O. 26. I. 3. A. E. 26. M. 14. 27. 22. K. 35. I. 26. 28. E. T. R. E. 16. E. 34. E. 16. E. 28. K. A. 26. T. E. K. 16. A. 20. K. A. 8. A. K. 7. O. R. 5. I. 28. O. K. 44. 44. O. 16. 34. A. 26. 34. A. T. E. 16. E. 8. E. 28. E. K. 37. 26. O. 12. A. 26. E. T. M. I. T. E. M. M. I. T. E. K. K. O. T. 5. O. K. 68. E. 16. K. E. 13. E.

Most már felfedezhetünk néhány értelmes szót a betűhalmazban, például az első sorban a „mertem” szót vagy szótöredéket. Ugyanakkor a szöveg végén az „etmitemmitekkot” karaktorsor azt jelzi, hogy mégsem jó irányban indultunk el. Valószínűnek tűnik, hogy a K és az M betűket rosszul azonosítottuk. Cseréljük meg ezt a két betűt, a 16-os szám helyére pedig írjunk be egy másik gyakori mássalhangzót, az L-t!

35. K. A. 23. U. 4. I. M. I. 34. E. L. 13. 22. 28. 1. A. T. A. M. 12. A. E. T. 8. E. M. K. E. R. T. E. K. E. 33. 12. E. 33. 34. A. 9. 12. A. 7. E. 13. E. 5. E. L. M. E. 28. 34. L. A. 27. 28. A. 28. T. A. 70. T. E. L. 34. O. L. 28. E. 23. A. 26. K. O. 28. 23. I. T. 33. E. L. (azt akár én is adnék, a mit adhatnék) 13. O. 27. A. 8. A. L. E. L. 34. O. 12. A. 28. T. A. K. 65. 66. 35. U. R. A. K. E. L. M. E. 13. E. K. M. I. T. 28. 13. A. R. 75. 79. L. E. L. K. E. R. K. 22. 28. I. I. 5. E. 13. E. T. 28. U. 5. O. 26. I. 3. A. E. 26. K. 14. 27. 22. M. 35. I. 26. 28. E. T. R. E. L. E. 34. E. L. E. 28. M. A. 26. T. E. M. L. A. 29. M. A. 8. A. M. 7. O. R. 5. I. 28. O. M. 44. 44. O. L. 34. A. 26. 34. A. T. E. L. E. 8. E. 28. E. M. 37. 26. O. 12. A. 26. E. T. K. I. T. E. K. K. I. T. E. M. M. O. T. 5. O. M. 68. E. L. M. E. 13. E.

A korábban felfedezett „mertem” helyett megjelent a szövegben a „kértek” vagy „kérték” szó, az „uram”-ból „urak” lett, de a szöveg végén még mindig nem áll össze a kép. Többször felbukkan azonban az „elme” szó. Talán az „elmegy” szó rejtőzik ezeken a helyeken? Nem valószínű, hogy a 13-as kód a GY betűt jelölné, mert a kettős betűknek nem szokott külön kódja lenni. Inkább az N betűvel érdemes próbálkozni: „elmene”. Mielőtt azonban folytatnánk a kísérletezgetést, vessünk egy pillantást a szöveg elején elsőként megjelenő „elme” szóra. Itt ugyanis két másik E betű is látható néhány karakterrel korábban. Bár a magyar nyelv igen gazdag az „e” hangzóban, és írott szövegekben még nagyobb az E-t jelző betű gyakorisága, ha az „é” hangot is ezzel jelölik, mégis felmerülhet a gyanú, hogy itt a „fejedelem” szó rejlik. Feltételezésünket igazolhatja, hogy az F meglehetősen ritka betű, és a 7-es szám is mindössze kétszer fordul elő a szövegben. Ha igazunk van, megkapjuk az F, a J és a D betűket is:

35. K. A. 23. U. 4. I. M. I. 34. E. L. J. 22. 28. 1. A. T. A. M. 12. A. E. T. 8. E. M. K. E. R. T. E. K. E. 33. 12. E. 33. 34. A. 9. 12. A. F. E. J. E. D. E. L. M. E. 28. 34. L. A. 27. 28. A. 28. T. A. 70. T. E. L. 34. O. L. 28. E. 23. A. 26. K. O. 28. 23. I. T. 33. E. L. (azt akár én is adnék, a mit adhatnék) J. O. 27. A. 8. A. L. E. L. 34. O. 12. A. 28. T. A. K. 65. 66. 35. U. R. A. K. E. L. M. E. J. E. K. M. I. T. 28. J. A. R. 75. 79. L. E. L. K. E. R. K. 22. 28. I. I. D. E. J. E. T. 28. U. D. O. 26. I. 3. A. E. 26. K. 14. 27. 22. M. 35. I. 26. 28. E. T. R. E. L. E. 34. E. L. E. 28. M. A. 26. T. E. M. L. A. 29. M. A. 8. A. M. F. O. R. D. I. 28. O. M. 44. 44. O. L. 34. A. 26. 34. A. T. E. L. E. 8. E. 28. E. M. 37. 26. O. 12. A. 26. E. T. K. I. T. E. K. K. I. T. E. M. M. O. T. D. O. M. 68. E. L. M. E. J. E.

Biztatóan alakulnak a dolgok, hiszen újabb és újabb értelmesnek tűnő szavak és szótöredékek bukkannak fel a szövegben. Azt is észrevehetjük azonban, hogy a T betűt valószínűleg rosszul azonosítottuk, ugyanis a „fejedelem” szó minden bizonnyal tárgyesetben áll a szövegben, tehát a 28-as szám jelöli a T-t. Ezenkívül a szöveg második felében a „fordítom” szó is ezt igazolja. Cseréljük hát ki a korábban T-vel jelölt karaktereket N betűre! Ez logikus választás lehet, mert így kétszer is megjelenik a „nem” szó a szövegben:

35. K. A. 23. U. 4. I. M. I. 34. E. L. J. 22. T. 1. A. N. A. M. 12. A. E. N. 8. E. M. K. E. R. N. E. K.,
 E. 33. 12. E. 33. 34. A. 9. 12. A. F. E. J. E. D. E. L. M. E. T. 34. L. A. 27. T. A. T. N. A. 70. N. E.
L. 34. O. L. T. E. 23. A. 26. K. O. T. 23. I. N. 33. E. L. (azt akár én is adnék, a mit adhatnék) J. O.
 27. A. 8. A. L. E. L. 34. O. 12. A. T. N. A. K. 65. 66. 35. U. R. A. K. E. L. M. E. J. E. K. M. I. N.
I. J. A. R. 75. 79. L. E. L. K. E. R. K. 22. T. I. I. D. E. J. E. N. T. U. D. O. 26. I. 3. A. E. 26. K.
 14. 27. 22. M. 35. I. 26. T. E. N. R. E. L. E. 34. E. L. E. T. M. A. 26. N. E. M. L. A. 29. M. A. 8.
A. M. F. O. R. D. I. T. O. M. 44. 44. O. L. 34. A. 26. 34. A. N. E. L. E. 8. E. T. E. M. 37. 26. O.
 12. A. 26. E. N. K. I. N. E. K. K. I. N. E. M. M. O. N. D. O. M. 68. E. L. M. E. J. E.

A gyakoribb mássalhangzók közül már csak az S hiányzik, ez bizonyára a 26-os szám lesz (az „Isten” és a „senkinek” szavak alapján), a „fordítom” szó előtt pedig valószínűleg a „magam” szó áll, így a G betűnk is megvan. A maradék betűk beírása már nem okoz különösebb nehézséget:

Igen elfelejte Kegyelmed Lelkem Bátyám az lelked üdvösségére kérlek, tudósítson. 35. K. A. P. U.
 C. I. M. I. V. E. L. J. Ö. T. H. A. N. A. M. H. A. E. N. G. E. M. K. E. R. N. E. K, E. Z. H. E. Z.
 V. A. GY. H. A. F. E. J. E. D. E. L. M. E. T. V. L. A. SZ. T. A. T. N. A. 70. N. E. L. V. O. L. T.
 E. P. A. S. K. O. T. P. I. N. Z. E. L. (azt akár én is adnék, a mit adhatnék) J. O. SZ. A. G. A. L. E.
L. V. O. H. A. T. N. A. K. 65. 66. 35. U. R. A. K. E. L. M. E. J. E. K. M. I. N. T. J. A. R. 75. 79.
L. E. L. K. E. R. K. Ö. T. I. I. D. E. J. E. N. T. U. D. O. S. I. CS. A. E. S. K. Ü. SZ. Ö. M. 35. I.
S. T. E. N. R. E. L. E. V. E. L. E. T. M. A. S. N. E. M. L. A. T. M. A. G. A. M. F. O. R. D. I. T.
O. M. 44. 44. O. L. V. A. S. V. A. N. E. L. E. G. E. T. E. M. 37. S. O. H. A. S. E. N. K. I. N. E.
K. K. I. N. E. M. M. O. N. D. O. M. 65. E. L. M. E. J. E. iránt is kérem, tudósítson.

A karaktertábla, vagyis korabeli szóval a *clavis*, melyet Teleki Mihály a kódoláshoz használt, így nézhetett ki:

kód	gyakoriság	betű	kód	gyakoriság	betű
1	1	H?	26	8	S
3	1	CS	27	3	SZ
4	1	C	28	14	T
5	5	D	29	1	T
7	2	F	30	11	O
8	4	G	33	3	Z
9	1	GY	34	8	V
10	39	E	35	3	nullítás
12	5	H	37	1	nullítás
13	8	J	40	3	U
14	1	Ü	44	2	nullítás
15	13	K	50	11	I
16	17	L	65	1	NÉV
18	17	M	66	1	NÉV
19	16	N	68	1	NÉV
20	24	A	70	1	NÉV
22	3	Ö	75	1	NÉV
23	3	P	79	1	NÉV
25	6	R			

Láthatjuk, hogy a tízzel osztható számok jelölik a magánhangzókat, a mássalhangzók pedig nagyjából ábécérendben sorakoznak a táblázatban. Az A-Á, E-É hangokat 1-1 kód jelöli, de az Ü

például külön kódot kapott. Az S és SZ hangokat szintén eltérő számokkal jelölte a kódoló, és a latin ábécéből hiányzó magyar mássalhangzók közül a CS és a GY hangokra is külön kódot használt. A 65, 66, 68, 70, 75 és 79 személyeket jelöl, akiket nem tudunk azonosítani.

Teleki Mihály Rhédey Ferencnek írt titkos levele a következőképpen írható át:

Igen elfelejte Kegyelmed Lelkem Bátyám[,] az lelked üdvösségére kérlek, tudósítson. [X] Kapucsi mivel jöt[t]? Hanam [hanem?] ha engem kérnek, ezhez vagy ha fejedelmet v[á]lasztatna. [NÉV]-nél volt-e? Paskót pénzzel (azt akár én is adnék, a mit adhatnék) jószággal elvo[n]hatnák. [NÉV], [NÉV] [X] urak elméjek mint jár? 75 79 lelkér[e] köti, idején tudósítsa. Esküszöm [X] Istenre, levelet más nem lát, magam fordítom, [XX] olvasván elégetem, [X] soha senkinek ki nem mondom. [NÉV] elméje iránt is kérem, tudósítson.

Hiába sikerült a szavak nagy részét dekódolni, a levél tartalmát nem könnyű értelmezni. Nézzük meg mondatról mondatra, mit is akart közölni Teleki Rhédeyvel! A kapucsi basa a Porta által küldött követ volt, aki az erdélyi fejedelmeknek személyesen adta át a szultán üzeneteit. A „Mivel jött?” kérdés arra utalhat, hogy milyen utasítást hozott Isztambulból. Teleki második mondata töredékesnek tűnik, ezért nem igazán érthető, mit akar mondani egy esetleges fejedelemválasztásról. Sajnos nem tudjuk, kit jelölhet a 70-es kód. A levélben Teleki említ egy személyt, akinek a neve valószínűleg nem szerepelt a clavisban, ezért kénytelen volt kiírni a nevét. Paskó Kristóf korábban többször járt Isztambulban követségben, majd 1676-ban szembekerült Telekivel, és Béli Pállal együtt Isztambulba menekült. Béli a szultán Apafi kérésére a Héttoronyba záratta, de Paskó visszatért Magyarországra, és Sárospatakon telepedett le. Teleki levelében arra utal, hogy Paskó támogatását pénzzel vagy földbirtokkal meg lehetne vásárolni. A 65-ös és 66-os számmal jelzett „urak”-at sem tudjuk azonosítani, Teleki az ő hozzáállásukat tudakolja Rhédeytől, lelkére kötve, hogy minél hamarabb „tudósítson” erről. A legérdekesebb rész a levél utolsó kódolt mondata, melyben Teleki biztosítja Rhédeyt arról, hogy leveleit ő maga kódolja, még titkára szolgálatait sem veszi igénybe, a kapott leveleket pedig olvasás után azonnal megsemmisíti.

Amint láthattuk, a megfejtett titkosírás nem tartalmaz olyan információkat, amelyek alapjaiban módosítanák ismereteinket a korszakról. Bár hatalmas titkokra nem derítettünk fényt, mégis különleges élmény egy olyan titkosírás dekódolása, melyet majdnem 350 évvel ezelőtt vetett papírra Teleki Mihály kancellár a kővári kastélyában.

Felhasznált irodalom

- Fülöp Géza (1996): *Az információ*. ELTE Könyvtártudományi-Informatikai Tanszék, Budapest.
- Gergely Sámuel szerk. (1926): *Teleki Mihály levelezése (1678-1679)*. VIII. kötet. Magyar Történelmi Társulat, Budapest.
- Láng Benedek (2011): *A robonci kód*. Jaffa, Budapest.
- Láng Benedek (2015): *Titkosírás a kora újkori Magyarországon*. Balassi Kiadó, Budapest.
- Makkai László – Szász Zoltán szerk. (1986): *Erdély története*. II. kötet. Akadémiai, Budapest.
- Trócsányi Zsolt (1972): *Teleki Mihály – Erdély és a kurucmozgalom 1690-ig*. Akadémiai, Budapest.
- https://kripto.blog.hu/2016/03/12/mit_irt_teleki_mihaly_szechy_marianak_1666_juliusaban